

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per Jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

DE MENSEN MAKEN DAT JE ZO WORDT

In een Haagse stadsbus voerde laatst een dame op verongelijkt toon het woord: „...en dan doe je al die jaren zoveel moeite. Ik trok er op uit met dat oude mens, zodat ze tenminste nog eens buiten de deur kwam, maar nou ze zo ziek is, dat dat niet meer kan, denk je dat haar dochter me ook maar eens één keertje heeft opgebeld, om me te bedanken? Moet je net denken... Maar mij niet meer gezien, mij krijgen ze zo gek niet meer. De mensen maken toch zeker dat je zo wordt...”

De mensen maken dat je zo wordt. Het is een zin geworden die me bleef achtervolgen, want als men er op gaat letten, merk je hoe vaak dat zinnetje gebruikt, ja eigenlijk misbruikt wordt.

De mensen maken dat je zo wordt, is gaan behoren tot één van de standaarduitdrukkingen van deze haastige tijd. Eén van de vele stereotiepe bewoordingen om iets goed te praten, waarvan je wel weet dat het gelijk niet helemaal aan je zijde staat. Het is één van de vele dooddooers om een mens doof te doen zijn voor de stem van het geweten, waarvoor je toch als kind al leerde op te passen!

De mensen maken dat je zo wordt...

Wat wil men met die uitdrukking zeggen? Waar geeft men „de mensen” de schuld van en is dat dan niet een schuld waarvan men zichzelf schoon wil pleiten? Eigenlijk zou men als tegenvraag moeten stellen: „de mensen maken dat je — hoe — wordt?” En dan zal het antwoord toch niet anders kunnen zijn dan: „dat de medemens me koud laat...” Want dat wordt steeds beoogd: men wil zich onttrekken aan de medeverantwoordelijkheid voor de ander, door te stellen dat die ander toch alleen maar ondankbaar, onwellevend en onaangenaam zal blijken te zijn, wat voor goed men hem ook doet.

Dat alles boter aan de galg gesmeerd is en dat men maar beter doet zijn handen van de hele zaak af te trekken.

Laat ik, voor ik verder ga, allereerst dit zeggen: ik wil me verre houden van een vernanend vingertje opsteken of een heel hard: „foei” roepen. Liever wil ik meteen dit vooropstellen: het gewraakte zinnetje of woorden van een-zelfde strekking komen ook mij

maar al te vaak over de lippen. Het is misschien juist wel daarom dat ik — na er door dat gesprek in de bus nog weer eens extra op geattendeerd te zijn — zo over die uitdrukking ben gaan nadenken, dat ik er vanmorgen hardop met u over wilde denken... Er moeten toch redenen te vinden zijn dat wij een toevlucht zoeken tot: de mensen maken dat je zo wordt...

Wortelt het kwaad soms in de wijze waarop de samenleving in de grote steden tegenwoordig functioneert? In de snelheid waarmee wij ons voortbewegen of... zouden willen voortbewegen; in de haast die men alom aan de dag legt; in het toch juist hebben van zoveel vrije tijd, tijd die verstuipt als bloesems in de wind... Probeert u eens een afspraak te maken met Frits en Ans, ongelooflijk wat Frits en Ans tezamen en apart allemaal nog moeten, ongelooflijk ook wat uzelf in de agenda hebt staan. En de visite van Frits en Ans wordt over vier weken gepland, of nee, beter nog na de vakantie, dan bellen we nog wel hè? En na de vakantie blijkt er weer geen tijd te zijn voor Frits en Ans, hoe nodig er ook bij gepraat moet worden en hoe zeer u ook op hen gesteld bent.

En als er van de afspraak helemaal niets meer komt, dan kan er nog altijd gezegd worden: „nou ja, je kunt niet aan het uitnodigen blijven, de mensen maken ook dat je zo wordt...”

Geen tijd meer voor elkaar, geen tijd meer voor de medemens.

Want: er moet vergaderd worden, er moet geëet worden, er moet gedineerd worden, er moeten recepties gehouden worden, waar men elkander alleen door hard schreeuwen nog iets zeggen kan, maar waar een werkelijk gesprek onmogelijk is; er moet naar de t.v. gekeken worden, er moet met de auto gereden worden, de kinderen hebben hulp nodig bij het huiswerk en ook het weekend-huisje vergt heel wat vrije tijd... Zo snellen we langs elkander heen, als in een vreemde film, waarin met vage abstracte beelden wordt gewerkt, met handen die zich naar elkaar uitstrekken, maar die verder moeten, die voorbij ijlen...

„New York”, zei men vroeger schamper, wat een stad. Eén brok hoog harteloos steen,

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 13 juni 1965

ECHT EN ONECHT IN GELOOF EN ONGELOOF

Zojuist is de 3e druk van de pers gekomen.

De prijs
bedraagt **f 0.95**

U kunt deze brochure bestellen door storting of overschrijving op giro-rekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht.

waar de mensen altijd haast hebben, waar men langs elkaar heen leeft..." Wijs gerust maar niet meer naar New York, wijs naar Amsterdam, Arnhem, Den Haag of Rotterdam, naar de straat waar u woont, naar het huizenblok, waarin uw flatje gelegen is.

Twee weken geleden woonde ik een reünie bij in een kleine stad aan de Lek, waar ik in mijn jeugd een paar jaar heb gewoond.

Wat lijken die straten nu klein, zelfs het grote huis van toen ziet er uit alsof het in de was gekrompen is. Maar hoe sterk ondergaat men op zo'n ogenblik weer dat gemeenschapsgevoel, het zich deel voelen van een groep die te overzien is, het zich oprecht medeburger, ja medemens voelen...

In dat stadje, tja, daar kwam vroeger een aanspreker langs de huizen om namens de familie, het overlijden bekend te maken van iemand die in de buurt had gewoond. En op de dag van de begrafenis sloot men dan, als de stoet naar het kerkhof reed, de gordijnen voor de ramen.

Hoe vaak ziet men tegenwoordig nog het gebaar dat heren de hoed afnemen als er een rouwstoet passeert of dat mensen even stilstaan langs de stoeprand tot de rij voorbij is? Van de week nog had ik de smoor in, omdat ik niet verder rijden kon, want bij een rouwkamer op een Haagse gracht was men bezig een rouwstoet te formeren...

Als in dat kleine stadje vroeger Koninginnedag naderde, had men zowat in elke straat een oranjevereniging; die probeerden elkaar de loef af te steken voor de mooiste versiering en ieder die helpen kon hielp mee. 's Avonds liep de jeugd dan achter het muziekcorps aan.

Natuurlijk ook nu nog heeft het zich deel voelen van de gemeenschap in een kleine samenleving als een dorp betere kansen... Maar ook in de grote steden ondervindt men in de woongemeenschappen, die men flatgebouwen noemt, naast veel burenhinder, ook veel burenhulp.

Mijn poes en mijn planten zouden verkommeren, als in de vakanties de burens niet meer wilden inspringen en zo vergaat het duizenden poezen, planten en kanarievogels...

En waarom maken de mensen dan toch dat je zo wordt?

Dat men zo vaak het gevoel krijgt dat alleen een huisje op de hei (stel dat er nog een plekje vrij was!), ver van alle mensen met hun haast en drukte en elkaar met de elle-

bogen bewerkend... ja, dat alleen zo'n situatie nog soelaas zou kunnen bieden?

Zo een ontsnappen aan en een zich onttrekken aan de medemens, die je soms het gevoel geeft dat, als hij de laatste hap frisse lucht voor de neus kon weghalen, hij het zeker niet laten zou? Die medemens in hun luide en talrijke aanwezigheid, die men steeds weer tegenkomt... Op dat stille plekje in de Vlist, waar je vroeger nooit iemand zag... Op de schilderijtentoonstelling; in het kunstzaaltje waar vroeger maar een enkeling naar kwam kijken... Bij de schouwburgvoorstelling, die telkens weer uitverkocht blijkt te zijn... Soms zou men een luid: „weg met de medemens" willen laten horen, als het verkeer op een snelweg voor kilometers vast blijkt te zitten op de eerste zomerse zondag van het jaar. Op de kermis, waar ouders met kinderen andere ouders met net iets kleinere kinderen van de ezeltsjes wegduwen opdat hun Pietje en Marietje vooral maar vlug aan de beurt zullen komen... In winkels waar ongeïnteresseerd personeel zich vaak meer giechelend met elkaar onderhoudt dan dat getracht wordt een klant te bedienen.

U weet misschien dat de geijkte uitdrukking in zo'n geval is: „om service hoeft je tegenwoordig niet meer te komen", of „helpen is er vandaag de dag ook niet meer bij".

Men denke zich vooral geen moment de situatie in van menig jong winkelmisje, dat in onze welvaartsstaat een weinig benijdenswaardig beroep uitoefent...

Huisvrouwen met weinig tijd zijn er al zo op ingesteld, op dat zichzelf maar vlot van het benodigde voorzien (en dan maar wachten bij de kassa!)..., dat je haast schrikt als er niet alleen vriendelijk wordt gevraagd, waarmee men u helpen kan, maar dat er ook nog aanwijzingen en goede raad bij verstrekt worden.

Wij zijn al zo op dat jachtige boodschappen doen ingesteld, dat we vaak niet eens meer de moeite nemen op een aardige manier het woord tot de winkelfuffrouw te richten, voor het gemak maar vast uitgaand van de veronderstelling, dat die meisjes toch maar allemaal één pot nat zijn...

O ja, voor ik het vergeet, een veel gebruikt gezegde is ook vaak: „de mensen hebben geen plezier meer in hun werk..." Of het nog veel gevaarlijker gezegde: „er moest maar weer eens werkloosheid komen, dan zouden ze wel anders piepen!"

Kortom, de mensen maken dat je zo wordt. Is er dan werkelijk iets aan de hand?

Of overdrijven we nu zo?

Is er wezenlijk een en ander waar van al die sombere dingen?

Het ouderwetse spreekwoord zegt: „waar rook is, is vuur".

Er is dan ook wel degelijk iets aan de hand. Veel van wat hiervoor werd geschilderd, half in ernst, half in bittere spot bedoeld, berust op dagelijks waarneembare dingen. Als de tijd er voor was, zou die lijst nog wel uit te breiden zijn ook, want de opgroeiende jeugd heeft nog geen veeg uit de pan gehad en ook het verdwijnen van de „werkster" bleef onbesproken. Ik heb niet willen kankeren. Ik heb alleen getracht het een en ander te signaleren.

Zo heb ik er op willen wijzen, dat de mensen

vaak hard bezig zijn, elkaar het samenleven in een overbevolkt land heel moeilijk te maken. Zo moeilijk, dat we geneigd zijn ons van onze medeverantwoordelijkheid voor de gang van zaken af te maken, door de schuld steeds op anderen te werpen en onszelf in nihilistische exclusiviteit terug te trekken. „Ze zoeken het maar uit!” En dat is nu juist wat er aan de hand is!

Voor velen van ons gaat het leven, gaat de tijd te snel, veranderen de dingen om ons heen zo onafwendbaar vlug, dat we de geestelijke ademnood waarin wij terechtkomen liever wijten aan de ander, dan dat wij trachten door een betere manier van ademen uit de penarie te komen.

Tot de mensen die maken dat je zo wordt, behoor je zelf, behoort elk van ons op zijn eigen wijze: de winkeljuffrouw en de klant, de leraar en de lastige leerling, de rechter en de delinquent...

Wij kunnen de klok niet terugzetten, o ja, we kunnen wel een reünie houden, als die waar over ik sprak, maar we moeten dan tegelijk goed beseffen dat vroeger voorbij is, dat het heden anders is en dat de nabije toekomst nog heel wat verrassingen in petto heeft. Er is maar één gezegde dat wij tegenover de uitdrukking: „de mensen maken dat je zo wordt”, kunnen stellen en dat is: „verbeter de wereld en begin met jezelf!” Voortdurend aantrappen tegen het heden helpt geen zier; als wij van de welvaart op menswaardige wijze willen blijven profiteren zullen wij allemaal ons steentje moeten bijdragen... En laten degenen die dat het hardst beseffen de steentjes helpen aandragen die een ander liggen liet.

D. ROETHOF-ENSING

zaken

Jammer ik zou graag iemand
heel ongelukkig maken ik zou
een fortuin hartstocht willen verdelen
valse coupures liefde uitgeven
rente op rente rampspoed bewaren
(om later proestend uit te keren)
kijk zo ben ik nu zou ik zeggen
en ik zou schateren van geluk

maar

mijn fabriekje liefde
gaat altijd hals over kop failliet
ik heb te veel hart voor zaken.

Christine Meyling
Uit: Honderd gedichten
van honderd dichters

„Essays of a Humanist”

by

Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,—
bestellen bij het „Humanistisch Verbond”
Oudegracht 152, Utrecht, giro 30.49.60.

VAKANTIE 1965

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond heeft de volgende vakantieplannen:

Kinderkamp 10—12 jaar

Ook dit jaar weer in Elspeet in huize „De Korenbloem” en wel van 17—24 juli a.s. De leiding berust bij: C. J. Oortgijsen en mej. J. van Praag.

De prijs — inclusief f 2,— zakgeld — bedraagt f 60,— per week.

Aanmelding hiervoor bij: mej. Judith van Praag, Pr. Mariannelaan 195, Voorburg, Z.H. Tel.: (070)-98 72 40.

Tentenkampen 13—15 jaar

Voor jongeren van 13—15 jaar zijn er 3 tentenkampen (max. 24 deelnemers per kamp). De prijs hiervoor bedraagt f 65,— per persoon per 10 dagen.

De plaats voor deze kampen is evenals het vorig jaar op Schouwen (Burgh bij Haamstede). Het eerste kamp van 20 juli-30 juli onder leiding van de heer en mevrouw J. Wegelaar, Erasmusgracht 23-III, Amsterdam, tel. (020)-8 39 19, is volgeboekt.

Het 2e tentenkamp wordt gehouden van 30 juli—10 augustus.

Adres van leiding en aanmelding: de heer A. Chrispijn, Jonckerfransstraat 119, Rotterdam-1, tel. (010)-12 78 27.

Het 3e tentenkamp tenslotte is van 10—20 augustus.

Hiervoor moet men zich aanmelden bij de heer N. Kats, Troelstraweg 276, Dordrecht, tel. (01850)-57 28.

Trektochten Denemarken 16—18 jaar

Er zijn dit jaar 2 trektochten per fiets en per tent naar Denemarken. Duur 14 dagen.

De eerste tocht is volgeboekt.

De tweede tocht is van 5 augustus tot 19 augustus.

De leiding berust hier bij de heer M. J. Thoutenhoofd, Buys Ballotstr. 37, Den Haag, tel. (070)-39 82 47, en dit is tevens het aanmeldingsadres.

De prijs van deze trektochten bedraagt f 85,— voor 14 dagen. Daarbij komt echter nog de treinreis van Holland naar Denemarken (Flensburg). Een retour Utrecht—Flensburg bijv. kost f 85,40.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door bovengenoemde adressen.

Giro-overschrijvingen graag op postrekening nummer 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met duidelijke vermelding waarvoor de betaling bestemd is.

VERZET

Meer dan de helft van de mensen in ons land hebben de tijd van de bezetting niet of niet bewust beleefd. En zelfs van de mensen die nu volwassen zijn heeft bijna een derde deel geen of maar een flauwe herinnering aan de jaren van 1940 tot 1945. En nu zijn er veel landgenoten die er over klagen, dat de kennis van die jaren vooral bij de jongeren zo gering is. Ik dacht juist, dat er reden is tot verbazing, dat de tijd van de bezetting nog steeds zoveel belangstelling trekt.

Voor een deel vindt dit zeker zijn oorzaak in het feit, dat het dit jaar 25 jaar geleden was, dat de tweede wereldoorlog uitbrak en dat 20 jaar geleden ons land is bevrijd. Er zijn herdenkingsbijeenkomsten geweest, er zijn talloze krantenartikelen verschenen en boeken uitgegeven en de radio en televisie hebben ook de meest passieven met hun neus op de feiten van vroeger gedrukt.

Wat mij in het bijzonder bezighoudt is de kijk die men — en dan misschien voornamelijk de jongere mensen — heeft op het verzet. Het schijnt, dat de maatschappij, waarmee het Nederlandse volk uit de jaren van 1940 tot 1945 wordt gemeten steeds strenger worden.

Ach ja, wie zichzelf wijs heeft gemaakt of heeft laten maken, dat wij een heldenvolk zijn, is bedrogen uitgekomen. Van de vijf miljoen volwassenen uit die tijd heeft één of ten hoogste twee per duizend een bijzondere moed getoond. Er zijn namelijk niet zo heel veel helden in de wereld. Het is niet normaal, dat iemand zijn leven waagt. Wie een kans ziet op een niet al te eerloze manier aan de dood te ontkomen, zal die kans graag grijpen.

Het was niet eerloos geen held te zijn. De maatschappij waarin de Nederlanders twintig tot vijfentwintig jaar geleden leefden, had daarvoor haar eigen regelen gesteld. Wie niet onmiddellijk en zichtbaar hulp bood aan de bezetter was een fatsoenlijk mens. Het hulp verlenen langs een omweg werd niet als onbehoorlijk beschouwd. Want eigenlijk hielp iedereen, die gewoon zijn werk bleef doen en daarmee een aandeel leverde aan de voortgang van het maatschappelijke leven, een medewerker. Er waren vrijwel geen onschuldige beroepen.

Pas wanneer men zonder onmiddellijke noodzaak of — nog erger — vrijwillig of met enthousiasme ging meewerken aan de maatregelen van de bezetter, dan dreigde men zich buiten de gemeenschap te stellen. Wie bewust en demonstratief de bezetter in de kaart speelde was fout.

Een bekend Nederlander heeft aan het eind van de oorlog gezegd: „Niet wie fout gedaan hebben moeten gestraft worden, maar wie fout geweest zijn.” En fout geweest zijn er ook niet zo heel veel, misschien één of twee

percent. Dat is dan tienmaal zoveel als er helden waren en dus veel te veel. Maar 98% van de bevolking was niet fout en dat ondanks de zware druk, waaronder men gesteld werd. Deze 98% van de mensen, gewone mensen dus, daar gaat het om.

Veel van hen hebben al veel kracht opgebracht door „neen” te zeggen als zij met veel schone beloften en soms onder nauwelijks verholen bedreiging weigerden zich aan te sluiten bij of mee te werken aan de vele instellingen die door de bezetters of hun helpers in het leven waren geroepen. Zij werden geen lid van fronten of kamers, zij lieten zich niet misbruiken voor propagandistische doeleinden. Soms zeiden zij hardop „neen”, soms zachtjes en vaak zeiden zij helemaal niets. Maar ook dan hadden zij voor hun gevoel een verzetsdaad gepleegd. En later hebben veel van deze schuchteren bonkaarten of illegale krantjes doorgegeven of onderduikers gehuisvest. Dat waren meestal ook nog geen zaken, waarvoor men een held moest zijn, maar het was al iets meer dan het passieve verzet, dat alleen maar niet-meewerken was.

Toen dan ook na vijf jaar de bevrijding kwam, konden deze 98% in alle eerlijkheid getuigen, dat zij goed geweest waren. En dat was ook zo. Zij hadden weliswaar door het simpele feit, dat zij in hun huis waren blijven wonen, hun werk waren blijven doen, niet aan de absolute eisen van het verzet voldaan, maar zij waren innerlijk onaangetast. En dat is na vijf jaar leven onder een totalitaire propaganda — hoe erbarmelijk slecht ook vaak — niet zonder verdienste.

Het schijnt mij toe, dat men niet meer mag verwachten. Het lijfsbehoud is een sterke drang. En als een groot aantal mensen ondanks dwang en bedreiging toch blijft tegenstreven en zelfs risico's neemt, vaak met grote angst in het hart, vind ik dat geen slecht resultaat.

Natuurlijk moeten deze mensen, wij van de 98%, niet achteraf komen vertellen, dat zij zo flink geweest zijn. Dat is óók niet waar. Maar degenen die menen, dat zij flinker geweest zouden zijn als zij de kans maar gekregen hadden of nog ooit eens zouden krijgen, dienen te bedenken dat er meer kans is tot de 98% te behoren dan tot de twee percent. Om dan nog maar te zwijgen van de twee percent, die op het kritieke ogenblik door de knieën gaan. Daarbij zijn er ook nog heel wat die voor- en achteraf het hoogste woord hebben gehad.

Mijn conclusie is, dat de Nederlanders in het algemeen niet bijzonder goed zijn geweest, maar evenmin bijzonder slecht en zeker niet fout. En laten wij maar hopen, dat wij en onze nazaten nooit meer beproefd zullen worden.

H. H.

lezingen voor de radio

- zo. 20 juni VARA 9.45 uur: J. P. van Praag: „De wil om te leven”.
- zo. 27 juni VARA 9.45 uur: Mevr. M. Rood-de Boer: „Iets over geestelijk leven aan de andere kant van de grens”.
- zo. 4 juli VARA 9.45 uur: J. P. Mazure: „De humanist tegenover tegenstellingen binnen het christendom”.